

RAHVAMUUSIKA

Taive Särg

Mis on rahvamuusika?

Mõistet *rahvamuusika* kasutatakse üpris erineva muusika kohta. Sageli arvatakse, et rahvamuusikat kuuleb peamiselt kontserdil, kus triibulises rahvariideseelikus noored mängivad kannelt, löötsa ja jauramit. Mis muusika on aga see, mida lauldakse röömsa tujuga bussis sõites või sünnipäevahommikul? Kas „Entel-Tenteli“ laulude ropuvõitu paroodiad võiksid olla osa meie aja rahvamuusikast?

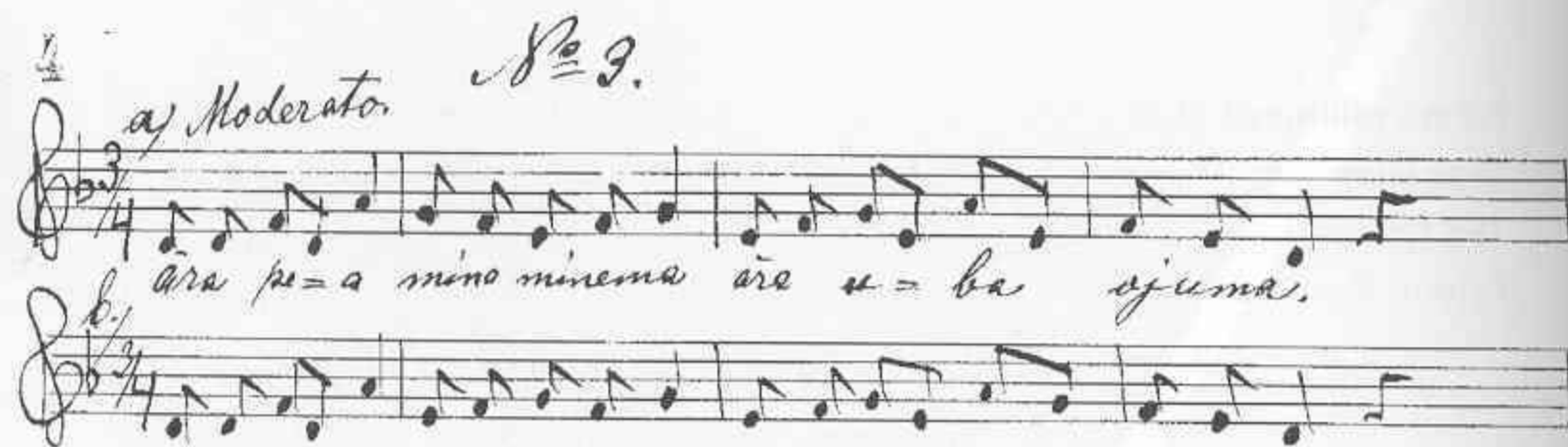
Rahvamuusika (inglise *folk music*) on mingis rühmas kasutusel olev muusika, mis ei kuulu professionaalse muusika valda, näiteks külapillilood, mustlaste või sõdurite laulud. Teaduslikus keelepruugis eristatakse rahvamuusikale lähedast mõistet **pärimusmuusika** (inglise *traditional music*) – see on looduslähedase eluviisiga, enamasti etniliselt piiritletud inimrühma muusika, mis on välja kujunenud suuremalt jaolt elavas suulises traditsioonis.

Eesti maarahva vana, üldjoontes kuni 20. sajandi alguseni kestnud muusikakultuuri puhul ei ole põhimõttelist vahet, kas nimetada seda rahvamuusikaks või pärimusmuusikaks. Pärimusmuusika võib üleskirjutuste ja helisalvestuste kaudu jõuda uude aega ja teistsugusesse keskkonda ning sel juhul tähendab see teatud tunnustega muusikastiili.

Professionaalne muusika tähendab ametliku muusikahariduse saanud elukutseliste heliloojate ja interpretide tehtud muusikat, mis vastab asjatundjate nõudmistele.

Suurem osa eesti professionaalsest muusikast põhineb Lääne-Euroopa kirjaliku kõrgkultuuri muusikatradsioonil, mida rahvamuusikast eristamiseks nimetatakse ka kunstmuusikaks (inglise *art music*). Osaliselt kuulub professionaalse muusika hulka Eestis tehtav populaarmuusika (inglise *popular music*). Elukutseliste muusikute tegevus on määrav ametlike toimingute ning suuremate üritustega seotud muusika loomisel ja ettekandmisel, näiteks laulupidu, riigihümni või koraalide laulmine, kooli kohustuslik muusikaõpetus jms. Kuigi neil juhtudel võtab muusika esitusest osa ka palju ilma muusikahariduseta inimesi, ei loeta seda rahvamuusikaks.

Eesti helilooja Miina Härma (Hermann) käis rahvaviise kogumas ning kasutas neid hiljem oma loomingus. Kuulus koorilaul „Ei saa mitte vaiki olla” põhineb pulmaviisil, mille Miina Härma on üles kirjutanud Põlva kihelkonnas 1895. või 1896. aastal.

Rahvamuusika mõiste kujunemine

Rahvas on alates 18.–19. sajandist tähendanud eelkõige tsiviliseeritud maade maarahvast, rahvamuusika aga maarahva suulises pärimuses levinud vanemat muusikat. Rahvamuusikat vastandati linliku kõrgkultuuri kunstmuusikale ja väärtustati kõrgelt, sest see kajastas maalähedast eluviisi ja rahvuslikku omapära. Eksootilisi loodusrahvaid on hakatud maarahvast eristamiseks tähistama mõistega *ethnos*, nende muusikat aga on hakatud 20. sajandil nimetama *pärimusmuusikaks*. Maa- ja loodusrahvaste elu on 19.–20. sajandi jooksul palju muutunud, seoses sellega on muutunud mitmeti ka muusika.

Eesti etnomusikoloogia rajaja Herbert Tampere (vasakul) esinemas ettekandega rahvapillimuusikast (1966). ERA fotokogu 1966.

19. sajandi teisel poolel olid eestlased ühtaegu maarahvas ja etnos, kellest kujunes rahvus ja rahvusriigi kodanikkond. Eestis ei olnud oma rahvusest kõrgklassi ega kõrgkultuuri, millele oleks pidanud vastandama rahvakultuuri. Sellepärast ei ole siin tehtud vahet mõistetel *rahvas* ja *etnos*; sõnad *rahvalaul* ja *rahvamuusika*, tänapäeval ka *pärimusmuusika* on meil tulnud kasutusele igasuguste rahvaste vanema, põhiliselt suulises traditsioonis levinud muusika kohta.

Muusika kui süsteem

Muusika on eriline suhtlemis- ja väljendusviis, kus kasutatakse inimeste poolt helikõrguslikult ja/või rütmiliselt korrastatud helisid. Siiski, näiteks töö juures naela löömist saatvad rütmilised haamrilöögid ei ole muusika, kuni teda selliselt ei mõtestata.

Etnomusikoloogia on teadus erinevatest muusikakultuuridest. Maailmas leiduvat väga mitmekesist muusikat saab paremini mõista, uurides seda seoses inimeste eluoluga. Muusika kõla oleneb näiteks mitmeti sellest, mis otstarbel ja milliste vahendite abil seda tehakse.

Ameerika etnomusikoloog Alan Merriam on osutanud sellele, et muusika moodustab süsteemi, kus on omavahel seotud heli, käitumine ja kontseptsioon. Heli tekitamiseks on vaja panna mingi objekt (häälkurrud, pillikeeled vm) korrapäraselt võnkuma, helidele annavad muusikalise ilme meloodia, rütm ja vorm. Muusikalise käitumise hulka kuulub helide tekitamine (ka helisalvestuste kuulamisel), muusika õppimine, muusikute ja ka publiku suhtlemine esinemisel jpm. Kontseptsioon tähendab ettekujutusi ja arvamusi selle kohta, mis on muusika – mis eristab seda müra või ulgumisest, missugune on hea või halb muusika, kuidas ta peaks kõlama, et väärida muusika nime. Erinevate rahvaste muusikakontseptsioonid võivad olla erinevad. Hüüdes näiteks löökpillide kontserdil: „See pole ju mingi muusika!” väljendab inimene oma muusikakontseptsiooni – tema arvates peaks hea muusika kõlama kuidagi teisiti.

Joonis 1.
Muusikasüsteemi osad on helid, käitumine ja kontseptsioon.

Kuidas ja millistes olukordades muusika kõlab, sõltub muusikasüsteemist. Eestis võtsid vanasti pidustuste või töödega seotud laulmisest osa peaaegu kõik koosolijad. Euroopa kunstmuusika süsteemis esinevad osavad muusikud hiirvaiksele publikule, kes vastab aplausiga.

Erinevad muusikasüsteemid puutuvad kokku ning segunevad ja muutuvad, sellepärast ei ole rahvamuusika piirid ranged, on ülemineku- alasid, nagu tantsumuusika, koorimuusika ja karaoke.

Noodikiri

Igal muusikasüsteemil on oma „muusikaline keel“, millest saab elava ettekujutuse kuulamise abil. Kuulmismuljeid aitab selgemini mõista ja meeles pidada noodistus. Noodikiri on muusikateksti üldistus, mis ei anna kuigi täpselt edasi selle tegelikku kõla. Seda tuleks arvestada siis, kui vanema või võõrama muusikaga tutvutakse ainult noodistuste kaudu.

Tänapäeval muusika meeldejätmiseks ja taasesitamiseks kasutatav 5-jooneline noodikiri on abivahendina välja kujunenud Euroopa kunstmuusika traditsioonis ning vastab seal kasutatavale pillide häälestusele, mitmehäälele kooslaulmise ja -mängimise vajadustele. Erinevate rühmade rahvamuusika iseärasuste esiletoomiseks kasutatakse noodistamisel täiendavaid abimärke. (Noodistamise kohta vt jooniseid 4 ja 5.)

Janika Viilma ja Ülle Kärner mängivad tänapäeval valmistatud vanemat tüüpi kannelt Setu kuningriigi päeval 1998. aastal.

Foto: M.-A. Remmel.

Muusika muutumine

Muusikasüsteem on sidus tervik oma ruumilises ja ajalises kontekstis, selle ühe osa muutumine puutub ka teistesse. Näiteks pilli ehituse muutumine võib kaasa tuua heliulatuse suurenemise, muusikalise mõtlemise ja väärtushinnangute muutumise. Ühest kontekstist pärinev muusika ei sobi täpselt samasugusena teise. Sellepärast ei saa ka pealtnäha lihtsat pärimusmuusikat esitada väljaspool elavat traditsiooni päris samal moel – nii nagu see kõlas omas rühmas. Kee-ruline on tabada vanema või võõrama muusika sisemisi seaduspärasusi, õppida seda traditsiooni reeglite järgi taaslooma ja varieerima. Muusika kui eriline suhtlemisviis ei toimi endisel kujul, kui puudub vastav usundiline ja kombestikuline taust või publik, kes oskaks hinnata väljendusviisi nüansse ja varjatud tähendusi.

Rahvalaulud

Varased vokaalžanrid. Igas kultuuris leidub laulu ja muude helide (nt kõne, loodus- häälte vm) piirimail asuvat algelist muusikat. Eesti varasem vokaalmuusika seostus kindlate tegevustega, millest sõltus ka häälitsemise viis. Häälituste sõnaline tekst oli sageli napp või puudus üldse, enam arendatud tekstidega on itkud. Esitati üksi (v.a mõrsjaitkud), kasutades sageli vaid 2–3 ebamäärase kõrgusega heliastet.

Huiked on lähedased muusikale, sest seal esineb korrastatud helikõrgust ja rütmi (A 1; CD1 1). **Helletused** (õlletused, aetused jm) arenesid karjasehuigetest (*hella, ae* vm), mille ümber tekkis tekst ja sellele vastav viisiosa. Nende abil pidasid karjased omavahel sidet. Helletused olid levinud Lõuna-Eestis (A 2; CD1 2). Mitme- suguste häälte **muusikalised jäljendused** (imitatsioonid) aimavad järele erinevate elus või eluta objektide hääli: linnud-loomad, majapidamise esemed vm (A 3–4; CD1 3). **Loitsude** ja **lastelugemiste** vanem esitustava meenutab kohati kõnelähe- dast laulu, kohati rütmilist poollaulvat kõnet (A 5–10; CD1 4). Kõnelähedaste viisi- dega on ka mitmed muinasjuttudes esinevad laulud (A 184; CD2 18). **Äiutused** on laste magamapanekul kasutatud rütmilised häälitused (*äiu-äiu, kussu-kussu* jms), mis harilikult liituvad regivärsiliste hällilauludega (A 11–13; CD1 5). **Itk** tähendab eelkõige surmaga, aga ka oluliste elumuutustega (abiellumise või sõtta- minekuga) seotud nutulaule. Eestis on mäletataval ajal itketud ainult Setumaal. Surnuitku esitab leinaja matustel ja surnu mälestamisel. See meenutab erutatud kõnet ja halisemist, viis on suhteliselt vaba tekstikujunduse tõttu varieeruv (A 14; CD1 6). Mõrsjaitkude kaudu jätab mõrsja pulmas hüvasti kodu, vanemate ja neiupõlvega. Eeslauljaks on mõrsja ise, kelle järel mitmehäälneline koor (*sõbrannad – podruskid*) kordab iga värssi. Mõrsjaitkude tekst ja viis on suhteliselt kindlakujuli- sed, kõla aga lähedane teistele setu vanematele lauludele. (A 15; CD1 7)

Regivärsilised laulud. Regivärsiline laul on muistne muusikaline väljendusviis, mis on aegamööda välja kujunenud tihedas seoses inimeste igapäevase elu, mõtte- viisi ja keelega. Regilauludes on esikohal tekst, mis andis edasi väärtuslikuks pee- tud teavet või hinnanguid. Eeslaulja pidi laule kiiresti (taas)looma vastavalt olukor- rale ja poeetika reeglitele. Suuline, mälus hoitud laulukultuur, kus lauldakse ühes- koos, ei saa olla keeruline mitme tunnuse poolest – ja seepärast pidi viis olema suhteliselt lihtne. Viisi kohta öeldi *toon, mõnu* vms ning see järgib põhiosas teksti ülesehitust ja eesti keele laskuva suunaga kõnemeloodiat.

Erinevaid laulutekste lauldi ühes piirkonnas ühe ja sama viisiga, mida nimeta- takse **rühmaviisiks**. Piirkonnas võis olla mitu rühmaviisi – näiteks uuem ja vanem, tavandilaulude ja lüüriliste laulude viis.

Regilaule lauldi ilma pillisaateta. Eeslaulja öeldud rida kordas koor, liitudes värsi- rea viimaste silpide juures (A 31, 43; CD1 14, 21). Mõnikord lauldi ka üksi (nt karjase- laulud A 16; CD1 8) või üheskoos ilma eeslaulmiseta (nt sanditamislaulud).

Regilaulutekst jaguneb värsiridadeks ehk värssideks. Tavaliselt vastab regilaulus igale värsireale üks viisirida, igale tekstisilbile üks silpnoot. Kui reas on rohkem silpe, jagatakse rea algul mõni noot lühikeste silpide (*oli, mina*) vahel pooleks. Kui reas on vähem silpe, lauldakse mõni pikem silp (*kuu, maa*) kahe noodi pikkuselt või jäe- takse rea lõppu väike paus. Regilaulude väljaannetes kriipsutatakse sellised erand- likult paigutatud silbid mõnikord alla. Kui kõik viisiread laulus on ühesugused, s.t kogu viis ongi ainult ühe värsi pikkune (8 silpnooti), siis nimetatakse seda **üherealiseks**

Põhja- ja Lääne-Eesti vanematele viisidele on tunnuslik ridade, mõnikord ka poolridade ja värsijalgade lõpusilpide pikem venitamine (vt joonis 3). Omapärased rütmid ja viisikaunistused on välja kujunenud Põhja-Eesti kiigelaules (A 31; CD1 14). Lõuna-Eesti tüüpilistes töö- ja tavandilauludes järgneb igale värsireale ühest-kahest sõnast koosnev refrään. Refräansõna oli sisuliselt seotud laululiigi ja vastava toiminguga. Näiteks refräänsõna *üles* öeldi lõikuslaules põllule (A 19; CD1 10); *kaasike* (lühenenult *kas'ke*) tähendas pulmalauludes pulmalaulikut (A 39; CD1 19, vt joonis 4), hiljem levis see refrään ka muudesse laululiikidesse, eriti Pärnumaal (A 55; CD1 23).

Rahvaviiside suurema kogumise ajal olid vanad laulud juba elavast traditsioonist kadumas, seetõttu esitati neid enamasti üksi ning kombestikust lahus, jättes teiste lauljate puudumise tõttu ka laulurea korramata (vt joonis 4).

Karjaselaule, laste- ja hällilaule ning mõningaid maagilise iseloomuga tekste, näiteks vastlasõidul või kodustel töodel, lauldi enamasti üksi. Väga arhailised oma väikese heliulatuse ja hüüdsõnadest tekkinud refräänidega tunduvad Kagu- ja Lõuna-Eesti karjaselaulud. (A 16–17; CD1 8) Laste- ja hällilaulud on sageli seotud rütmilise tegevusega nagu hüpitamine ja kiigutamine, sellepärast on ka esitus üsna kindlarütmiline. Kasutatud on väga erinevaid viise: paari heliastmega lugemiste kõrval on regiviise ja uuemaid tantsuviise. (A 11; CD1 5)

Joonis 3.

Üherealine kiigeviis loomislaulu esitamisel. On näha Põhja-Eesti kiigeviisidele iseloomulikud pikemalt kinni hoitud noodid ja libistused ühelt helilt teisele. Loomislaulu lauldi sageli kiigel.

Joonis 4.

Üherealine refrääniline viis Lõuna-Eesti pulmalaulus. Regilaulu noodistusel ei märgita tavaliselt taktimõõtu, sest esituse rütm ei ole alati päris korrapärane. Laulu peamine tugiheli transponeeritakse harilikult g-sse, märkides originaalhelistikku laulu algusesse.

Joonis 5.

Kaherealine viis

lüürilisest regilaulust.

Noodistamisel on

kasutatud lisamärke.

Kaarekesed tähendavad

nootide pikendust ja

lühendust, noolekesed

kõrgendust ja

madaldust.

Eesti uuemad regiviisid. Suhteliselt hilisemale regiviiside kihistusele on iseloomulik suurem heliulatus (kvint-oktav), ulatuslikum vorm (2- ja enamarealist viisid), kindlamad helikõrgused ja taktimõõt. Harmoonilise, s.t kaudselt mitmehäälsusega seotud muusikalise mõtlemise tekkimist näitab viisiliikumine, mis toimub sageli mööda kolmkõlade helisid. (A 23, 62; CD1 12, 25)

1. viisirida

2. viisirida

kol-me'p mees-ta mei-da püi-ni, kol-me'p mees-ta mei-da püi-ni

Põhja- ja Lääne-Eesti uuemad regiviisid on sageli tantsulise iseloomuga. Lõuna-Eestis tuleb ette pikemaid, kohati arusaamatuid refrääne, nt *sink sale proo*.

Uuemad regiviisid esinevad eelkõige lüürilistes lauludes, tantsulise liikumisega mängudes, aga ka jutustavates lauludes ja lastelauludes. Harvemini leidub uuemaid regiviise ka töö- ja tavandilauludes, nt Lõuna-Eesti sanditamislauludes (A 23; CD1 12) ning Põhja- ja Lääne-Eesti karjaselauludes. Uuema regiviisi kasutamine tavandilaulus näitab elavat traditsiooni, ajaga kohanemist.

Siirdevormilised laulud. Siirdevormiliste laulude viisid on lähedased uuematele regiviisidele, riimiliste laulude viisidele ja pillilugudele. Lõuna-Eestis moodustub refräänidest ja ridade (või nende osade) kordusest sageli 2- või 4-värsiline salm, mille juurde kuulub kindel 4-realine viis. Siirdevormilisi laule kasutatakse tihti ringmängude juures.

Üks ja sama laulutüüp võib olla käibel nii regivärsilisena kui siirdevormilisena mitme erineva viisiga. Näiteks Loomislaul on Põhja-Eestis jäädvustatud vanal kitsa ulatusega viisil, kus pikemalt lauldakse värsijalgade lõpuhelisid. Lõuna-Eestis aga on Loomislaul kasutusel siirdevormilise laulumänguna, kus teksti juurde kuuluv refrään *vaat-luuli* moodustab koos reakordustega 4-realise salmi, millele vastab 4-realine mažoorne suure heliulatusega (septim) viis. (A 44; CD1 22)

Uuemad lõppriimilised laulud. Eesti uuemad lõppriimilised laulud on välja kujunenud Euroopa muusika (eelkõige saksa, aga ka rootsi, soome ja slaavi muusika) mõjul. Viisid on suhteliselt suure heliulatusega (sageli oktav või üle selle), neis ilmneb selge funktsionaal-harmooniline mõtlemine ja kindel taktimõõt. Funktsionaal-harmooniline mõtlemine tähendab muusika kujundamist kindlas järjestuses esinevate kooskõlade põhjal. Sellise muusika rahvapäraseks nimetuseks on tänapäeval „kolme-duuri lood“. Sagedasti on lõppriimiliste laulude viisid uuemate tantsude, nagu polka, valsi, reinlendri rütmis ning mitmeid neist kasutati laulumängude juures. Tavaliselt on viis 4-realine ja kuulub samasuguse ehitusega salmi juurde. Laule saadeti mõnikord pillidel. (A 74–84, 92; CD1 27–31, 37)

Riimiliste laulude traditsioonis on võrreldes regilauludega rohkem erinevaid viise ning mitmete viiside juurde kuuluvad oma kindlad tekstid. Samuti esines rühmaviise, millega lauldi mitmesuguseid sõnu. Ka laulutekstidel oli kindlam kuju ja koos esitati laule sageli ilma eeslauljata. Kasutusele tulid käsitsi kirjutatud ja trükitud laulikud.

Lõppriimiliste laulude loomise ja laulmise traditsioon on tänapäeva Eestiski elujõuline. Käsitsi kirjutamise asemel paljundatakse laulutekste arvutiga (võetakse Internetist või trükitakse ise arvutisse) või koopiamasinaga.

Vaimulike rahvalaulude all mõeldakse Eestis tavaliselt religioosse meelsusega rahvalaule, mis teksti või viisi poolest erinevad ametlikust, kanoonilisest kirikumuusikast. Siia hulka kuuluvad näiteks rahvapärased koraalivariandid (A 85, 94; CD1 32, 39), mille kogumise ja töötlemisega on tuntuks saanud Cyrillus Kreek (A 93; CD1 38), ning erinevate koguduste lauluvara.

Uuem laulumäng
„Liispet, mamma
armas laps” Muhus
1937. aastal.
Foto: R. Viidalepp.

Emmaste pillimeister
Johannes Sooster
näitab oma viulivorme.
ERA fotokogu 1979.

Vello Toom Vana-Roosalt näitab omatehtud
uemat kannelt. Foto: M.-A. Remmel 1999.

Rahvapillid ja pillimuusika

Pillide hulka loetakse spetsiaalselt muusika tegemiseks valmistatud esemed ja mitmesugused muud objektid, millega tehakse muusikat: tarbeesemed, inimese kehaosad. Kitsamas mõttes on rahvapillid ainult kodusel teel valmistatud pillid, laiemas tähenduses kõik pillid, mida kasutatakse mitteprofessionaalse muusika tegemiseks. Kasutusviisi järgi võib tänapäeva Eestis kitarri pidada nii professionaalse muusika pilliks kui ka rahvapilliks. Tavaliselt seda ise siiski ei valmistata. Rahvapillid ja pillimuusika levivad kergesti, sest keelepüürid ei ole takistuseks. Veel 19. sajandil oli pillimäng Eestis peamiselt meeste tegevus.

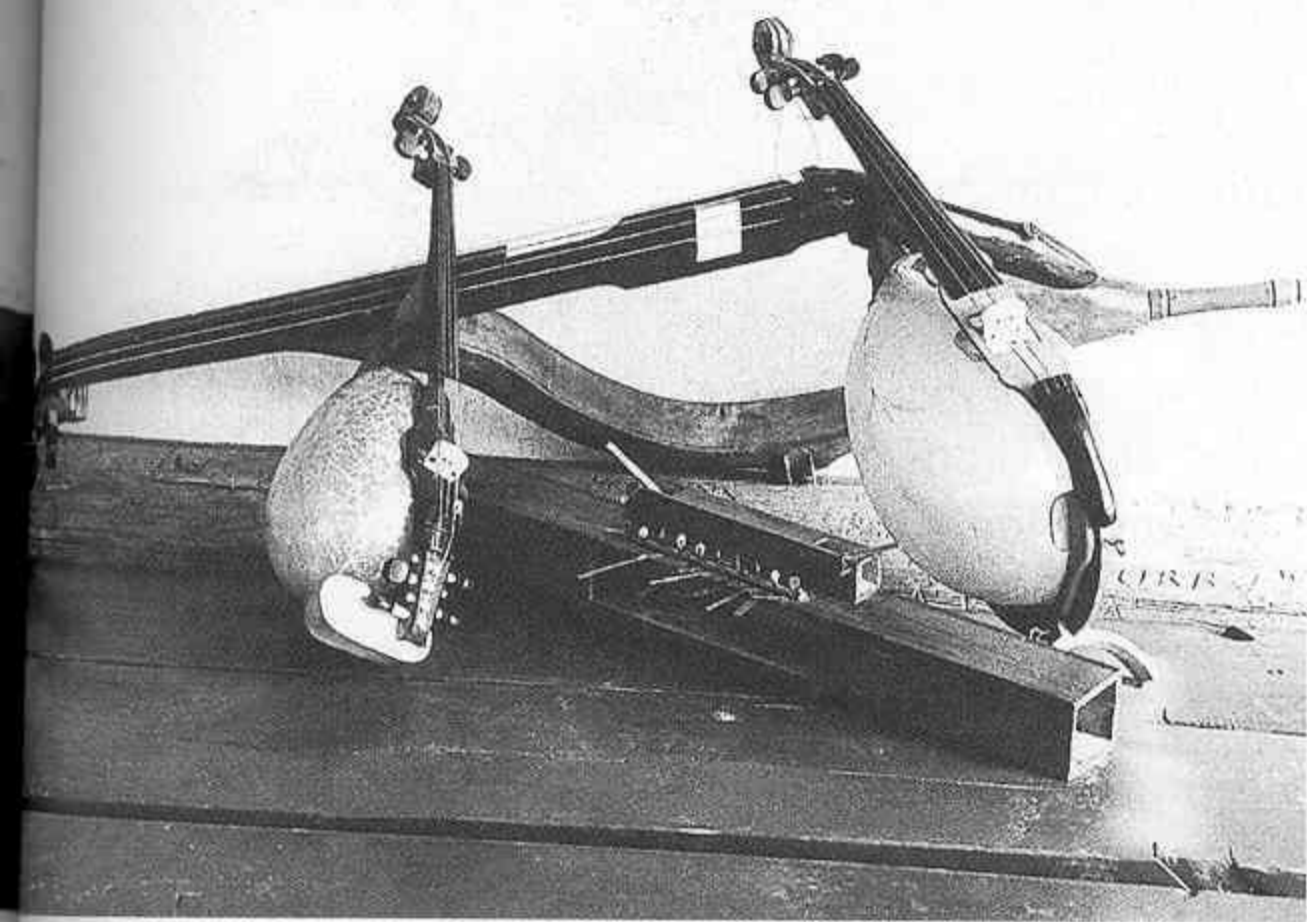
Pillide ja tarbeesemete piirimaile jäävad mitmed pragmaatilise otsustarbega instrumendid, muusika ja mittemuusika piirimaile aga nendega tekitatud helid, mille abil anti edasi teateid, hirmutati või peibutati metsloomi ja tõrjuti kurje vaime.

Tinglikult võib pillimängu hulka lugeda inimese kehaosade kasutamise muusika tegemisel. Näiteks plaksutamine või *põsepill*, mida mängitakse, suu õhust punnis, nipsutades vastu põski.

Rahvapillide liigitamiseks löid saksa etnomusikoloogid Eduard Hornbostel ja Curt Sachs 20. sajandi algul süsteemi, mida hoolimata mõningatest vastuoludest siiaaani kasutatakse. Pillid jaotatakse vastavalt heli tekitamise viisile nelja põhiliiki.

Kordofonid – keelpillid. Heli tekitavad pinguldatud võnkuvad keeled, mida näpatakse või tõmmatakse poognaga. Keelpilli osaks on resonaator – õõnes keha, mis heli võimendab.

Kõige tuntum vanem keelpill on **kannel**. Kandleid on kolme põhitüüpi. *Vanem kannel* ehk *väikekannel* oli puust õõnestatud 6–7 keelega pill. Selle mängimisel kasutatakse katmistehnikat, kui tõmmatakse käega üle vajalike

Põispillid Urvastest.
ERA fotokogu 1957.

keelte, kattes mittevajalikud keeled kinni, ja noppimistehnikat, kui keeli näpitakse (A 91, 98–99; CD1 36, 43–44). Laudadest tehtud *uuem kannel* ehk *viisikannel* oli paljude keeltega ja võimaldas katmis- või segatehnikas mängida suurema ulatusega viise. 19. sajandi lõpul lisati kandle serva viisi saatmiseks ka bassikeeli. Sellisel kandlel mängiti noppimistehnikas (A 103; CD1 48). Arvatavasti 19. sajandi lõpul hakkas Kagu-Eestis kujunema spetsiaalne saatekannel *duurkannel* saateakordide mängimiseks. Kannel oli tavaliselt häälestatud mažoorse helistikus.

Uuem keelpill on *viul*, mida Eesti linnades tunti juba 17. sajandil, laiemalt levis see 18. sajandil. Viuleid osteti poest ja valmistati kodus. Kuigi pilli oli suhteliselt raske õppida, leidis palju osavaid mängijaid. (A 96–97; CD1 41–42)

Eesti rannikualadel levis rootslaste vahendusel *hiiu* ehk *rootsi kannel*, mis meenutab ühtaegu kannelt ja viulit. Keeli mängitakse poognaga, aga vahel ka näpitakse. Mängimisel toetatakse pill püstloodis või veidi kallakil põlvedele. (A 91, 99; CD1 36, 44)

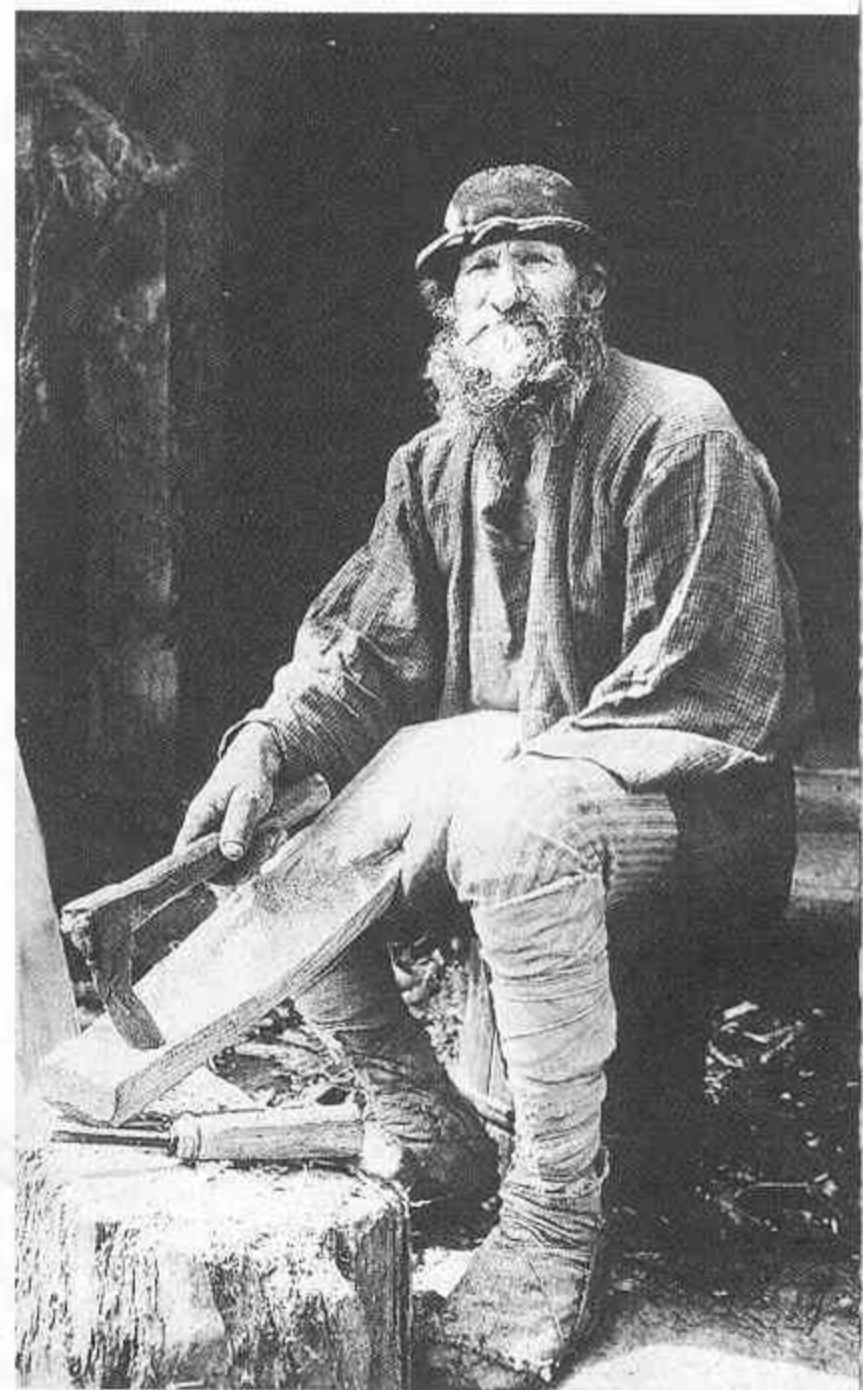
Vibukujulised, harilikult ühe keelega pillid on *põispill* ja *umba* (jauram). Resonaatoriks on neil vastavalt põis või kilukarp. Umba ülemises otsas on litrid, mis pilli vastu põrandat löömisel tilisevad. Poognaks tarvitatakse hambulist puumõõka.

Rootsi algupära on 19. sajandil levinud *moldpill*. See on laudadest valmistatud ühe (harva 2–3) keelega kummulikeeratud molli kujuline pill, mida mängitakse vibutaolise poognaga. (A 100; CD1 45)

Alates 20. sajandi algusest levisid Eestis *kitarr* ja *mandoliin*.

Viiulit võib käes hoida mitut moodi.
Vanaze Juri Setumaalt 1913. aastal.
Foto: A. O. Väisänen.

Heodori livo teeb (vanemat tüüpi)
kannelt. Meremäe.
Foto: A. O. Väisänen 1913.

Aerofonid – õhkpillid. Aerofonides tekitab heli võnkumapandud õhusammast.

Väga iidsete pillid on **vabad aerofonid**, mille puhul pilli korpus ei piira õhusammast. Juba vanasti pandi tähele, et terava servaga esemed tekitavad häält, kui neid õhus vibutada või kui nende servale puhuda. Mitmed rahvad on kasutanud nõõri külge seotud lauakest, mis tekitab keerutamisel vilistavat häält. Taolist pilli, nimetusega *vuripuu* ehk *suristuspuu*, on tundnud samuti eesti karjased. Õhu panid võnkuma ka seajalakondist või puust *vurrid*.

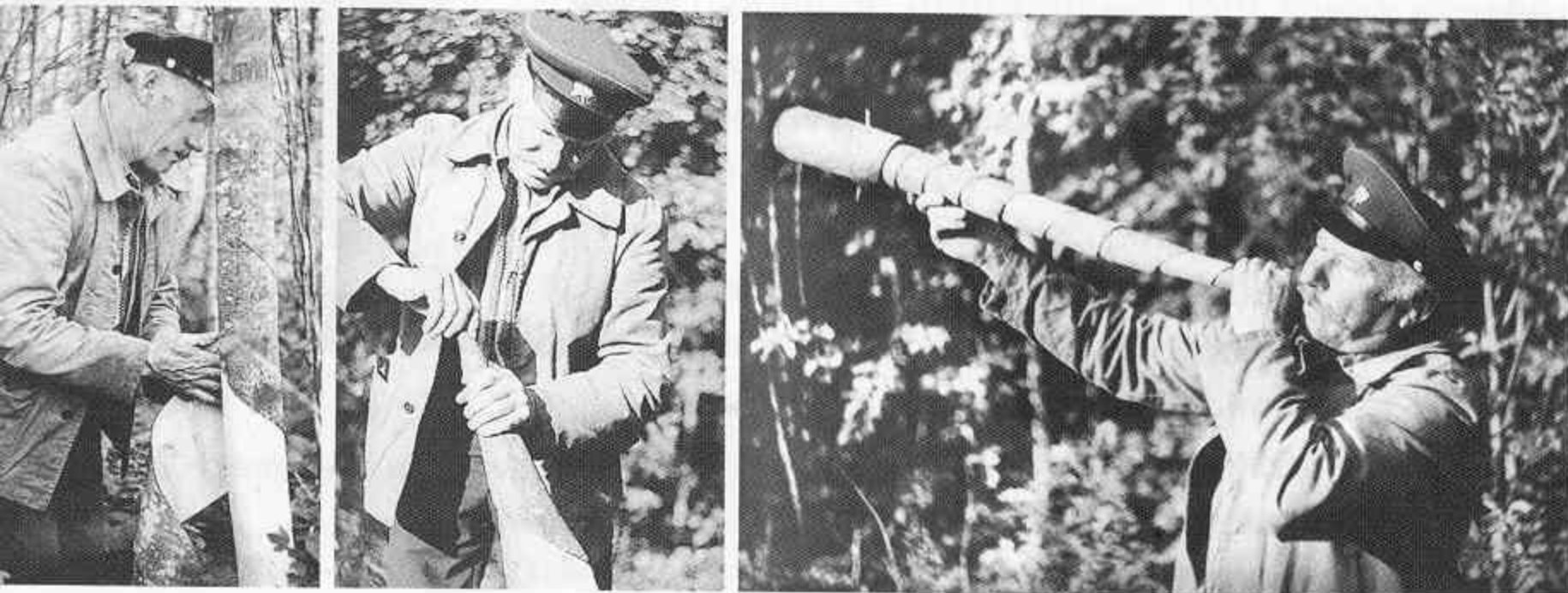
Ülemineku **puhkpillidele** moodustavad õhukestest taimeosadest valmistatud pillid. Sõrmede, huulte või raami vahele paigutatud lehe või rohu servale puhumisel tekib hääl. Puulehega sai mängida üsna suure ulatusega viise, lehe- ja tohupillil matkiti sageli lindude laule.

Lihtsamaid puhkpille valmistati taimedest: *lehepill*, *heinapill*, *tohupill*, *putkepill* (härjapill). Vile sai valmistada ka näiteks pudelist või võtmest.

Rohkem muusikalisi võimalusi pakkusid enam arenenud vilepillid: *pajupill*, *paarisvilepill*, *savipiilu*. (A 102; CD1 47) Lihtsad puhkpillid on ka 4–6 avaga, roost valmistatud *roopill* ja sellega sarnane männiokkast *pöörpill* ehk *sõrmiline*. Põhja-Eestis pandi see karjapasuna, Setumaal aga sarve otsa, saades nii *sarvepilli*.

Karjapasun (*lepatoru*, *piibar* jm) oli karjaste ja õitsiliste pill, mida kasutati nii teadete edastamiseks kui meelelahutuseks. See oli puust või puukoorest, pikk, kujult veidi laienev ilma sõrmeavadeta toru, millel sai mängida ainult väheseid helisid (A 101; CD1 46). Sarnane oli ka *jahipasun* ehk *jahipiibar*. *Sokusarv* oli tehtud looma, enamasti soku sarvest. Sellel oli esiküljel tavaliselt 3–4 (vahel 2–9) ava, mõnikord üks ka tagaküljel. (A 103; CD1 48)

Kesksel kohal puhkpillide seas on olnud valjuhäälnene *torupill*, mis jõudis Eestisse arvatavasti 12.–14. sajandil. 19. sajandil hakkas tema populaarsus viiuli ja löõtspilli ilmumise tõttu vähenema (A 92; CD1 14, 47). Torupill koosneb sõrmilisest (viisi mängimiseks), bassitorudest (püüva saatehääle burdooni tekitamiseks) ja õhu- ehk tuulekotist. Folkloori-rühmades on torupill väga armastatud. Torupilli on edasi arendanud meie kaasaegne meister Ants Taul Valgamaalt, kelle valmistatud on suurem osa praegu Eestis kasutusel olevaid torupille. (A 104; CD1 47)

Karjapasuna valmistamine lepakoorest ja selle puhumine. Näitab Eduard Suuman Simunast. ERA fotokogu 1978.

Parmupilli mängib
Priidu Maritov
Kullamaalt.
Foto: P. Parikas
1938.

Lõõtspill (harmoonika) loodi 19. sajandi algul Saksamaal, kust ta levis kiiresti, tõrjudes kohati välja teised pillid. Lõõtspill sobis hästi tantsumuusika saateks ning uuemate lugude esitamiseks. Pillile annab õhku nahkne lõõts, mille otsaplaatidesse on kinnitatud keeled. Eestis kasutati nii vabrikus tehtud kui kodus meisterdatud lõõtspille, kõige kuulsam pillimeister oli Võrumaa mees August Teppo (1875–1959). (A 92, 105; CD1 37, 50)

Kohalike meistrite valmistatud *koduorelid* ja *harmooniumid* levisid Eestis 19. sajandi teisel poolel. Nendel mängiti nii vaimulikku kui ka ilmalikku muusikat, mõnikord isegi tantsulugusid.

Idiofonid – ise helisevad pillid. Heli tekitab pilli materjal, korpus ise, kui seda lüüa või näppida.

Lokulaud kujutab endast kahe posti vahele kinnitatud põikpuu küljes rippuvat lauda, mida lüüakse tammevasara(te)ga. Erinevate rütmide löömise abil saab edasi anda erinevaid teateid. *Parmupill* koosneb metallraamist ja õhukesest teraskeelest, mida sõrmega mängitakse avatud suu juures. Suuõõne kuju muutes saab esile tuua erinevaid ülemhelisid. Parmupilli mängiti mitmesugustel pidudel ja laatadel. (A 91; CD1 36)

Jaan Kadakas
Karuselt
mängib lõõtspilli
labakinnastega.
ERA fotokogu
1968.

Pillideks võib lugeda mitmesugused *käristid* ja *tirinuiad*, millega hirmutati metsloomi, ning kariloomade kaela riputatud *krapid*. Rütmi-pillidena olid käibel *luuavars*, *pingipill* ja *kuljused*. (A 103; CD1 48) Teatamise otstarve on *kirikukellal* ja muudel *tornikelladel*.

Membranofonid – väriseva membraaniga pillid. Heli tekitavad pinguldatud membraanid (õhukesed nahad, kiled vms). Siia liiki kuuluvad eelkõige igasugused *trummid*. Eestis on vanasti kasutatud koerana-haga kaetud trumme. Setumaal oli tuntud vene päritolu väike *puuben*, millel nahaga kaeti ainult üks külg.

Lastepillidest kuuluvad siia *kammipill* ja teatud liiki *roopill*.

Pillimuusika

Rahvapillimuusika sõltus paljus pilli otstarbest ja võimalustest ning olukorrast: signaalide andmine, laulude saatmine, tantsumuusika. Vanemale pillimuusikale on omane ühehäälnene mõtlemine, pillide võimalustele vastav kitsas heliulatus ja lühikeste vormiosade varieeriv kordamine. Mitmehäälnene mõtlemine arenes eelkõige niisuguste pillidega, millel sai tekitada korraka mitut häält: torupill, kannel, viiul. Üldiselt levis euroopalik funktsionaal-harmoniline muusikaline mõtlemine 18.–19. sajandil nii pillimuusikas kui lauludes, eriti soodustas seda löötpill oma kindlakõlaliste vahelduvate akordidega. Pillimuusika heliulatus laienes, kui kasutusele tulid suurema heliulatusega pillid, nagu viiul, uuem kannel, löötpill. Vanemal ajal mängiti tavaliselt üksi, ansamblid ilmusid seoses uuema muusika levikuga 18.–19. sajandil. Koosmängimine mõjutas omakorda muusikalist mõtlemist, senisest olulisemaks muutusid täpsed helikõrgused, nendel põhinevad kooskõlad ja kindel vorm. (A 91, 96, 103; CD1 36, 41, 48)

Rahvapillidest moodustatakse erinevaid kapelle. Nende koosseis ei olnud vanasti kindel, tihti liitusid peo kõrghetkel kõik kohalolevad pillimehed.

Koos mängivad Hermeline Itter (jauram), Roman Itter (pingipill), Tiina Sastok (triangel) Pärnu kapelist ja Leonard Kuusksalu (löötpill) Tartust. ERA fotokogu 1974.

Rahvatantsud ja tantsumuusika

Rahvatantsuks nimetatakse alati maarahva tantsude vanemat kihistust. Alates 19. sajandi lõpust kasutusele tulnud uuemat rahvatantsude kihistust nimetatakse ka **seltskonnatantsuks**. Viimane mõiste viitab sellele, et uuemad rahvatantsud õpiti „peenematelt“ (linna)inimestelt. Paljud neist, eriti polka ja valss, on tänapäevalgi üldtuntud.

Tantsude levimist ei takista keelepiirid, seetõttu on neis eriliste, inimeste elu ja tööga tihedalt seotud kohalike joonte kõrval ka rahvusvahelise päritoluga, kergesti levivaid tunnuseid. Eesti rahvatantsudel on palju ühist meie naaberrahvaste tantsudega.

Tantsud on seotud tavandiga, samas kujutavad nad endast ka head suhtlemismoodust ja meelelahutust. Vanades allikates on üksikuid teateid eestlaste sigivus- või tõrjemaagilistest tantsudest. Tähtsal kohal on olnud tantsud kombestikis: pruudi tantsitamine, pulmarahva tantsulised liikumised, mardi- ja kadrisantide tants.

Vanemate eesti tantsude muusika on sageli omapärase kolmeosalises taktimõõdus. Mitmed uuemad tantsuviisid on laenatud naabritelt. Valsi- ja polkarütmis lood on uuema rahvamuusika üks viljakamaid liike.

Voor- ja sõõrtantsud. Vanemate rühmatantsude hulka kuuluvad voor- ja sõõrtantsud. Neid on kasutatud sageli pulmas, aga ka mardi-kadrisanditamise ajal küla vahel käies. Liigutakse üksteise selja taga reas, hoides kinni kätest, seelikusabadest, või kinnises sõõris. Mõnikord seotatakse nimetatud liikumisi omavahel ning täiendatakse muude elementidega, nagu puntrasse kerimine või erilised liigutused, nt rehepeksu naljakas jäljendamine Muhu tantsus *Targa rehealune*. Vanemad rühmatantsud sobivad hästi ühiseks tantsimiseks ka tänapäeval, sest neist saab osa võtta suurem hulk erilise tantsuoskuseeta inimesi.

Simititsa vanemad inimesed tantsivad pulmas „Vanarannat“.

Foto: M. Odenberg
1906.

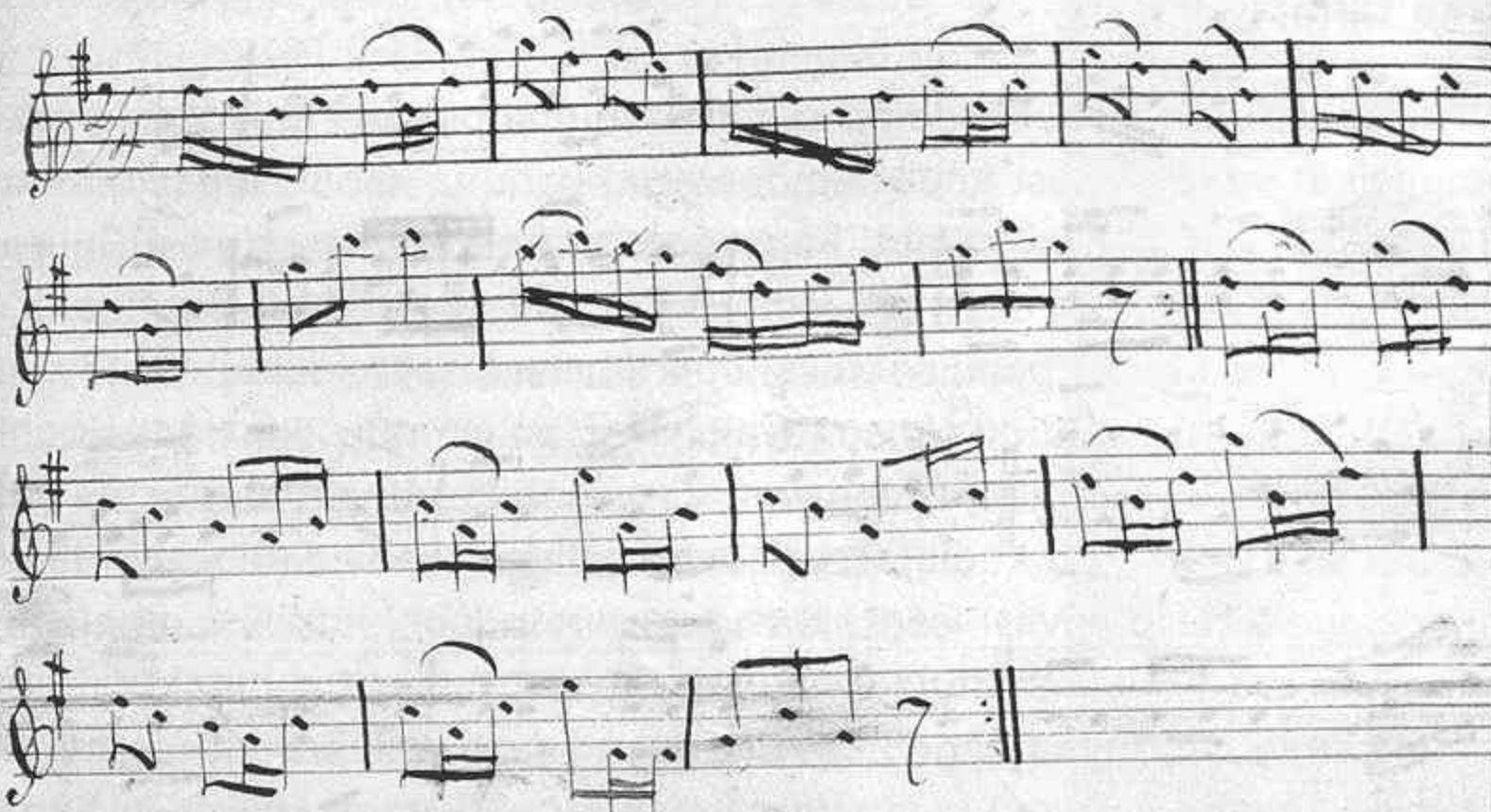
Soolotantsud. Väga vanade tantsude hulka arvatakse Eestis soolotantsud, mida üksi või väikese rühmaga esitasid enamasti mehed.

Matkivad tantsud ja akrobaatilised tantsud. Matkivas tantsus aima- takse järele mõnda olukorda, looma käitumist või liikumist. Akrobaatili- ses tantsus näidatakse oma osavust. Näiteks *Ristitantsus* tehakse kee- rukas järjestuses erinevaid hüppeid üle risti pandud kepikeste.

Paariskolonntantsud. Euroopa ballisaalides algas (või lõppes) pidu poloneesiga – piduliku rongkäiguga, kus liiguti paarikaupa üksteise järel. 18.–19. sajandi vahetusel olid ka Eestis levinud poloneesitaolised tantsud. Aeg-ajalt read eemaldusid üksteisest, tegid kätevärvavaid ja muid liikumisi, järgides esimest paari. See tants hakkas kaduma 19. sajandi algupoolel, kauem säilisid Mustjala *Paarisrong* ja Kuusalu *Räditants*.

IV. 808 211

1868 8808 *Nr. 7. Polka (Wäälilite)* *Rahwa pillist. t. n.*

*A ku no nee Kiiga pilli tikkikeste kõlbaste, wõõwää
suure herrä är trüts, Laulu ja mängu "lehti.
Tellin ühe eksemplari, Laulu ja mängu
lehti 1889. aasta peäle (wäer aastakäisk)
Adress:
Nimi: Alexander Kirotoffi 1889. 1. Febr.
Elukoht: Põhpinna Kõbeli juurde.
Tellimise raha saadan Naasa 1. rubl.*

Näide Karl August Hermanni rahvaviiside kogust – viiuli („kiiga”) polka, mille on saatnud Alexander Kirotosk Rāpinast 1868. aastal. K. A. Hermann andis välja esimest muusika-ajakirja „Laulu ja mängu leht”, kus ta avaldas rahvaviiside kogumise üleskutsed 1887. ja 1888. aastal.

Paaritantsud. 19. sajandil hakkasid Eestis levima Euroopa paaritantsud, kõige enam valss (A 78, 105; CD1 29, 50) ja polka (A 99, 102; CD1 44, 47), aga ka reinlender (A 92; CD1 37), galopp ja krakovjakk.

Valss on välja kujunenud austria, tšehhi ja saksa rahvatantsudest. Võimalik, et Eestis oli juba varem tuntud üks valsi vanematest kujudest – labajalavalss (A 91, 96–99; CD1 36, 41–44). See erineb päris valsist viisi, rõhutamiste, liikumiste ja kehahoiaku poolest.

Polka tekkis 1835. a paiku tšehhi rahvatantsude sugemeist. Slaavi rahvatantsude mõjul on kujunenud Lõuna-Eestis *Tuljak* ja *Savikoja venelane*.

Kontratantsud ja kadrillid. 19. sajandil levisid laenudena ka kontratantsud ja kadrillid, eriti rannikualadel ja Kagu-Eestis. Neid iseloomustab kindel arv tantsijaid, kes moodustavad ruumilisi figuure. Paariskolonntantsudega ühiseid jooni on Ingliskas, kus liigutakse mitmes viirus, vahepeal üksteist käteldes, kordamööda vasemalt ja paremalt küljelt möödudes. Nelinurkse algasendiga neljapaaritantse nimetatakse kadrillideks. Nende hulka kuuluvad nt Mulgimaal hästi tuntud *Telu tegemine* ja tänapäeval ohtralt tantsitav *Kaera-Jaan*. Kolmepaaritantsus asetseb kaks paari nägudega vastamisi ning nende vahel liigub keskmine paar.

Rahvamuusika tänapäeval

Vana ja uus rahvamuusika. Inimesed on sageli harjunud pidama folkloori ja sealhulgas rahvamuusikat vanaks, sest koolis on õpetatud vanu ja kohati juba kadunud folklooriliike. Need olid aga kunagi samuti kaasaegsed ja elavas kasutuses. Suured uuendused ja muutused toimusid eesti rahvamuusikas, kui 17. sajandi lõpul hakkas levima viiul või 18. sajandil said populaarseks lõppriimilised salmilaulud. Need toorkord moodsad väljendusvahendid on tänapäevaks eesti rahvamuusika traditsioonis endale kindla koha leidnud. Kui mingit muusikat kasutada korduvalt sarnastes olukordades, siis muusika koduneb, kuulajatel tekivad sellega kindlad seosed. Hästi tuntud muusikapaladele tekib niiviisi isegi tähendus: hümn loob pühaliku meeleolu, noorpõlve tantsulood toovad vanematele inimestele ilusaid mälestusi meelde. Kuulsate laulude paroodiad tunduvad sageli eriti naljakad just sellepärast, et nende uued kergemeelsed tekstid satuvad vastuollu endise tähendusega (A 87). Tänapäeva ettekujutuses seostuvad regilaulud vanade maainimestega ja folkloorirühmadega. Niisugused seosed on tekkinud sellest, et kui regilaule üles kirjutati ja lindistati, olid suurema osa regilaulude mäletajaks vanad külaelanikud, tänapäeval aga esitavad neid laule folkloorirühmad. Eestlaste seas pikemat aega levinud ja omaks tunnistatud rahvamuusikat võib nimetada eesti rahvamuusikaks, mis kannab eestlaste identiteeti.

Iga ajastu elav folkloor on aga kooskõlas oma aja vaimuga, kirev ja muutuv. Ka rahvamuusikas on lugusid, mis sünnivad ja kaovad kiiresti. Tänapäeva rahvamuusikas on nähtusi, mis pole veel jõudnud (ja võib-olla ei jõuagi) siin pikemalt koduneda. Kas sellest edaspidi midagi muutub eestlaste identiteediga seotud muusikaks, ei saa ette öelda. Vaatleme tänapäeva rahvamuusikat järjekindlalt kui mittepõhjat professionaalset muusikat, s.t mitmesugust muusikat, mis on tegelikult levinud nende inimeste seas, kes ei tegutse kutseliste muusikutena.

Rahvamuusika tegemine esmasel otstarbel ehk primaarses funktsioonis toimub oma rühma liikmete jaoks ja on sageli rituaalse tähendusega. Muusika kasutajad ei pööra otseselt tähelepanu sellele, kas see on rahvamuusika või kuidas seda üldse nimetada. Niisugune oli näiteks eesti vana rahvamuusika 19. sajandi külaühiskonnas. Rahvamuusika kõlab sekundaarses funktsioonis, kui see on suunatud oma rühmast välja-poole, teistele kuulamiseks.

Rühma muusika primaarses funktsioonis liigitatakse tänapäeval tavaliselt rühma nimetuse järgi, näiteks sõdurilaulud, tudengilaulud.

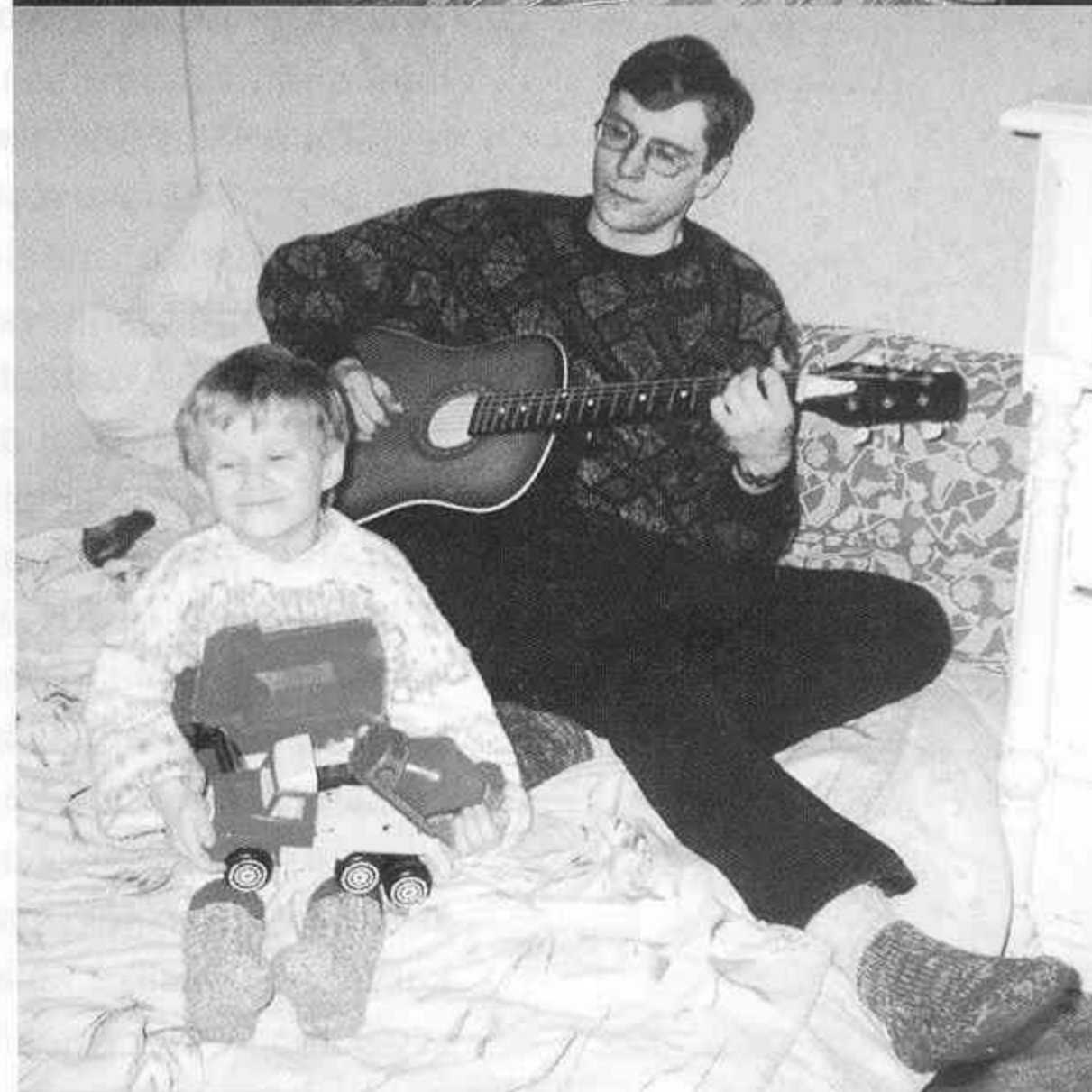
Vaatleme lähemalt üliõpilaste laulutraditsiooni. Siia kuuluvad euroopalikust tudengilaulude traditsioonist pärinevad ja kohalikud laulud, nt üliõpilaste identiteedi sümboliks saanud *Gaudeamus igitur* või lõuna-eesti maamehe omapära rõhutav *Haanja miis*; aga ka omalooming, alguse ja lõputa pillimäng ning vestlusse lükitud laulukatked ja üminad. Laule õpitakse laulikutest ja helisalvestustest, korporatsioonis laulujuhi käe all, erinevatel pidudel ja koosviibimistel.

Kitsamateks laululiikideks on väiksemate rühmituste: EÜE- (ehk maleva)laulud, erinevate korporatsioonide, kõrgkoolide ja erialade, nt juurakate või arstide laulud. Tudengilaule (A 86; CD 33) esitatakse osaliselt sekundaarses traditsioonis, kui see toimub publiku ees, näiteks tudengilaulude võistlusel.

Kui aga üliõpilaste rühm esitab mingit muud muusikat sekundaarses funktsioonis, siis see võib olla küll rahvamuusika, kuid otseselt mitte tudengimuusika. Näiteks Tartu Ülikooli rahvakunstiansambel esitab tavaliselt eesti rahvamuusikat. Üliõpilased, kes hariduse ega elukutse poolest pole kutselised muusikud, teevad mõnikord oma ringkonna väiksematel pidudel mitmesugust meelelahutus- ja tantsumuusikat. Kui tantsuks mängitakse naturaalpillidel polkasid ja valsse, siis rahvamuusika nimetus näib sobivat. Samas olukorras uuemate elektripillidega tehtavat muusikat tundub ehk võõrastav nimetada rahvamuusikaks, kuid ka see on osa tänapäeva folkloorist.

Kui aga eelmainitud bänditegijad väljuvad oma ringkonna piirest ja hakkavad sagedasti mujal esinema, siis nõuab see rohkem aega ja oskusi ning toob ilmselt ka tulu. Nõnda läheneb see elukutseliste muusikute tegevusele.

Rahvamuusika kuulub tänapäevalgi igapäevase elu ja pidude juurde. Fotod: TÜ rahvaluule õppetooli kogu 1999 ja T. Särg 1999.

Rahvamuusika esitamine uues funktsioonis algas Eestis 1920.–1930. aastatel, kui tekkisid mitmed rahvatantsurühmad. Harjumaa õpetajad tantsivad hüppetantsu.
Foto: E. Sandat 1920.

Rahvamuusika muutub, ja tänapäevaks on primaarsest kasutusest kadunud palju vanu rahvalaule, tantse ja pillilugusid. Siiski püüavad vana rahvamuusika sõbrad luua olukordi, kus see muusika ärkab ellu oma primaarses funktsioonis, nii et kõik soovijad saavad ühisest laulmisest või tantsimisest osa võtta. Mitmesuguseid üldisest käibest kadunud rahvatantse, näiteks reinlendrit või aleksandra-valssi, saab tänapäeval õppida tantsuklubides ja -tubades. Vanu rahvapille ja -laule õpitakse üheskoos folkloori õpitubades. Vastavate oskuste (taas)levides muutub mõeldavaks, et inimesed mitmesugustes olukordades kasutavad ajaloolisest traditsioonist pärinevaid väljendusvahendeid.

Muusika primaarses funktsioonis on osa rühma omavahelisest suhtlemisest ja tegevusest, rühma ühistunde tekitaja ja väljendaja, näiteks tantsumuusika, meelelahutus (bussisõidul, pidudel), ergutushüüded. Töölaulud on tänapäeval peaaegu kadunud, neid asendab taustaks mängiv raadio. Küll kasutatakse laste hüpitus- ja mängituslaule ning hällilaule, sealhulgas leidub nii pärimuslikke kui telesaadetest (eriti Entel-Tentel) ja mujalt õpitud laule.

Muusikat primaarses funktsioonis tehakse kõige enam pidudel, eelkõige inimelu tähtpäevade ja kalendripühade puhul, näiteks pulmades kostab sageli Mendelssohni Pulmamarss, Pruudipärja laul jm. Peo taustaks meeleolumuusikat saab enamasti muusikamasinalt, peo tegevuse hulka aga kuulub juba see, kui laulavad ja mängivad pilli ka oma rühma liikmed või tuttavad muusikud. Suurematel pidustustel esinevad harilikult tellitud professionaalsed muusikud või lastakse salvestatud muusikat läbi hiiglaslike kõlarite.

Rühma muusika sekundaarses funktsioonis. Rahvamuusika kõlab sekundaarses funktsioonis, kui see on suunatud oma rühmast välja-poole, teistele kuulamiseks. Siia kuulub folklooriansambrite tegevus, kes esitavad vana rahvamuusikat erinevates olukordades kuulamiseks-vaatamiseks. Seda on nimetatud ka **folklorismiks**. Eestis tegutseb palju rühmi, kes viljelevad meie vana rahvamuusikat (ehk pärimusmuusikat), esitades seda kontsertidel ja festivalidel. Tavaliselt on muusika selgeks õpitud folkloorikogude põhjal, kuid osalt on lähtunud ka suulisest pärimusest. Elava traditsiooni otsese jätkuna on tekkinud Kihnu saare ja Setumaa folkloorirühmad (A 18; CD1 9) ning mitmel pool tegutsevad külakapellid. Arhiivides talletatud materjali ja suulise traditsiooni põhjal on rahvamuusikat õppinud esitama *Leegajus* ja *Hellero*, tänapäeval tegutsevad *Väike Hellero*, *Liinats'uraq*, *Sinimaniseele* jt. (A 21, 31, 33, 39, 43, 57; CD1 11, 14, 16, 19, 21, 24)

Vanemat rahvamuusikat muudetakse kaasaegsemaks, lisades uusi pille või saatehäält. Kui teos jääb originaalile lähedaseks, nimetatakse seda seadmiseks (A 100; CD1 45), kui tulemus on originaalst kaugem, siis töötlemiseks (A 89; CD1 34). Kui rahvamuusika tegijad jäljendavad püüdlikult oma eeskujusid, siis öeldakse selle kohta sageli „ehtne“ rahvamuusika. See pole iseenesest parim väljend, sest „ebaehtsat“ rahvamuusikat pole olemas.

Vanade ja uute muusikastiilide loomingulist ühendamist nimetatakse viimasel kümnendil ka lihtsalt pärimusmuusikaks. Mõningad festivalid, nagu *Viru säru* ja *Baltica*, taotleavad vanema muusika muutmata esitamist; mõningad aga pakuvad erinevate loominguliste lähenemisenurkade kasutamist, nagu Viljandi Pärimusmuusika festival.

Tänapäeval on Viljandi Kultuuriakadeemia ja Viljandi Pärimusmuusika festivali baasil välja kujunenud ametlik haridussüsteem ja muusikaelu

Tänapäeval mõjutavad erinevad muusikakultuurid üksteist nii otseste kokkupuudete kui muusikalevi kaudu, räägitakse koguni uue „maailmamuusika“ tekkimisest. Ersa ansambel „Toorama“ Viljandi Pärimusmuusika päevadel. Foto: I. Särg 2001.

eestlaste vanemate muusikastiilide õpetamiseks ja esitamiseks. Viljandis antava tugeva rahvapilliõpetuse põhjal on tekkinud silmapaistvaid koosseise ning kutselisi muusikuid, näiteks *Untsakad* (A 92; CD1 37), *Oort* (A 89; CD1 34), *Virre* jt. Seega on Eestis välja kujunemas professionaalne pärimusmuusika, mis ei kuulu enam otseselt rahvamuusika kui kõigile jõukohase, mitteprofessionaalse muusikategevuse hulka.

Eesti professionaalses kunstmuusikas on alates 19. sajandi lõpust püütud rahvamuusika kaudu jõuda rahvuslikult omapärase väljendusviisini. Eduard Tubin on kasutanud rahvapillimuusikat oma sümfoonilises loomingus, Veljo Tormis avab regilaulude helikeelt tänapäevastes kooriseadetes ja -töötlustes.

Kellelgi pole tegelikult võimalust – ega kohustust – teha täpselt niisugust muusikat, nagu vanasti, sest pärimuskultuur on ennegi muutunud. Meil, tänapäeva eestlastel, on oma kaasaegsed arusaamad muusikast, kuid samas ka suurepärased eeldused vanema muusika helikeele õppimiseks, sest just meile on oma kultuuri pärandanud maarahvas, kes kunagi neid laule laulis ja pillilugusid mängis. Eesti tänapäeva rahvamuusikas on erinevaid suundi, millest mõned näivad ehk liiga mittehuvuslikud või linlikud. Eestluse elujõud on alati olnud suutlikkuses sulatada omanäoliseks kultuuriks erinevat ainet.

Kirjandust

- Lippus, Urve. *Linear Musical Thinking. Theory of Musical Thinking and the Runic Song Tradition of Baltic-Finnish Peoples. Studia Musicologica Universitatis Helsingiensis VII*. Helsinki, 1995.
- Merriam, Alan. *The Anthropology of Music*. Evanston, 1964.
- Ross, Jaan; Lehiste, Ilse. *The Temporal Structure of Estonian Runic Songs*. Berlin, New York, 2001.
- Nettl, Bruno. *The Study of Ethnomusicology. Twenty-nine Issues and Concepts*. Urbana, 1983.
- Pegg, Carole. Folk music. *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*. Vol. 9. Ed. by S. Sadie. New York, 2001. 63–67.
- Pärimusmuusika muutuvast ühiskonnas 1–2. Töid etnomusikoloogia alalt 1*. Toim. I. Rüütel, T. Ojamaa. Tartu, 2002, 2004.
- Rüütel, Ingrid. Eesti uuema rahvalaulu varasemast arengujärgust. *Paar sammukest eesti kirjanduse uurimise teed. Uurimusi ja materjale 7*. Tartu, 1971. 11–100.
- Rüütel, Ingrid. *Eesti uuemad laulumängud 1–2*. Tallinn, 1980, 1983.
- Rüütel, Ingrid. Varafolkloorsetelt vokaalžanridelt lauluni. *Mäetagused. Hüperajakiri* 8, 1998 (80–95); 10, 1999 (90–105). <http://haldjas.folklore.ee/tagused>
- Sarv, Vaike. Rahvaviiside kogumisest Eestis 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses. *Rahvuslikkuse idee ja eesti muusika 20. sajandi algupoolel*. Koost. U. Lippus. Tallinn, 2002. 270–315.
- Särg, Taive. Mis on eesti rahvamuusika? *Mõeldes muusikast: sissevaateid muusikateadusesse*. Toim. J. Ross, K. Maimets. Tallinn, 2004. 125–159.
- Särg, Taive. Tänapäeva folkloor ja Tartu noorte kirjanike laulud. *Akadeemia* 6, 2001 (1099–1115) 2001; 7, 2001 (1416–1430).

Tampere, Herbert. Eesti NSV Teaduste Akadeemia Fr. R. Kreutzwaldi nimelise Kirjandusmuuseumi rahvaluule osakonna rahvamuusika kogud. *Soome-ugri rahvaste muusikapärandist*. Tallinn, 1977. 13–38.

Tõnurist, Igor. *Pillid ja pillimäng eesti külaelus*. Tartu, 1996.

Trükis avaldatud rahvamuusika allikmaterjale

Aassalu, Heino; Luht, Pille; Torop, Kristjan. *Valimik XX sajandi I poole seltskonnatantse*. Tallinn, 1997.

Tampere, Herbert. *Eesti rahvalaule viisidega I–V*. Tallinn, 1956–1965.

Tampere, Herbert. *Eesti rahvapillid ja rahvatantsud*. Tallinn, 1975.

Tedre, Ülo; Tormis, Veljo. *Regilaulik*. Tallinn, 1975.

Helikandjaid

Eesti rahvalaule ja pillilugusid. Teaduslik antoloogia. Tartu, 2003.

Helmine: Mikitamäe leelokoor. Tartu, 1999.

Oort. Tartu, 2001.

Suu laulab, süda muretseb: valimik eesti rahvalaule. Koost. Ingrid Rüütel. 1994.

Valik eesti rahvamuusikat. Tartumaa Rahvakultuuri Keskseits. 2004.

Ülgeq ütte! Seto meestelaul. Võru, 2000.